

Asia: VN/27997/2023

Lausuntopyyntö Kansallisesta ruokastrategiasta 2040

Luku 3.1: Reiluus ja kannattavuus

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.1: Kannattavuus ja reiluus

-

Strateginen tavoite 1: Arvonlisä jakautuu aiempaa tasaisemmin ruokaketjussa

Huomioita ja havaintoja

Suomen keskittynyt kauppa lisää riskiä ketjun tuottojen epätasaisesta jakautumisesta. Etenkin kaupan omien merkkien rooli suhteessa jalostavan teollisuuden brändituotteisiin tulisi olla reilu ja läpinäkyvä. Kilpailulainsäädännön pitäisi edesauttaa arvonlisän tasaista jakautumista alkutuotannon, teollisuuden ja kaupan kesken.

Arvonlisän tasaisempi jakautuminen ja reilu kauppa parantavat maatalousyritysten kilpailukykyä. Lisäksi pitää muistaa, että kannattavuuteen vaikuttavat markkinoilta saatavan tulon lisäksi erilaiset tuet sekä vastaavasti esimerkiksi tuotantopanosten hinnat ja rahoituksen saaminen investointeihin. Näihin sekä erilaisiin kilpailukykyä ja sen kehittymistä rajoittaviin byrokratian ja säädösten purkuun pitää löytää keinoja, jotta kannattavuus ja kilpailukyky paranevat. Kannattavuutta parantavia toimenpiteitä pitää suunnata erityisesti tulevaisuuden ruuantuottajille.

Strateginen tavoite 2: Ruokavienti ja kansainvälinen kilpailukyky kasvaa

Huomioita ja havaintoja

Ruokaviennin kasvattaminen on erittäin tärkeää, koska sitä kautta volyymipohja laajenee ja yksikkökustannukset laskevat. Suomen luontainen, maantieteellisestä sijainnista johtuva, painopiste on kotieläintuotteet. Niitä pystytään täällä kestävästi tuottamaan verrattuna moneen muuhun maahan ja alueeseen. Tuotantovolyymit on pystyttävä pitämään ja myös kasvattamaan volyymiä, mikäli halutaan vientiä kasvattaa. Suomessa kotieläintuotteiden kulutus on melko stabiilia, maailmanlaajuisesti kysyntä on kuitenkin kasvussa johtuen elintason kasvusta kehittyvissä maissa. Maailmalla tarvitaan massoittain ruokaa ja siihen kysyntään pystytään vastaamaan lisäarvolla ja

laadukkailla perustuotteilla, ei pelkästään uusilla pitkälle erikoistuneilla marginaalituotteilla. Jotta esimerkiksi maitotuotteiden vieminen voisi kasvaa, pitää sen kannattavuuden ja kasvun edellytyksistä pitää huolta.

Valtion vientiä tukevien organisaatioiden tulee olla ketteriä ja kiinteässä yhteistyössä vientiyritysten kanssa. Ruokaviraston ja vientiä tukevien muiden organisaatioiden resursointi tulee olla riittävää. Lisäksi kilpailulainsäädännön tulisi mahdollistaa suomalaisten vientiyritysten kasvu nykyisten vientiponnisteluiden kasvattamiseksi ja helpottamiseksi.

Strateginen tavoite 3: Ruoka-ala on houkutteleva ja reilu

Huomioita ja havaintoja

Ruoka-alan reiluus ja houkuttelevuus vaativat toteutuakseen mahdollisuuden tehdä riittävä tulos maidontuotannosta. Jos alan houkuttelevuus on huono ja tilojen väheneminen jatkuu, on sillä kielteinen vaikutus koko Suomen tasapuoliseen kehittämiseen ja osaltaan lisää muuttoliikettä. Elävä ja kannattava alkutuotanto säteilee hyvinvointia lähialueelle.

Kannattavuuden lisäksi maidontuotantoalan houkuttelevuuteen vaikuttavat työvoiman saanti yrittäjien työmäärän kohtuullisena pitämiseksi sekä maidontuotannon imago. Osittain median aiheuttamaan vääristymään maatalouden ja maidontuotannon mielikuvasta on tehtävä vastaponnisteluja nuorten houkuttelemiseksi alalle. Osaavan työvoiman saanti on tällä hetkellä yksi isoimmista haasteista maitotiloilla. Tähän olisi löydettävä konkreettisia toimenpiteitä strategian toimeenpanosuunnitelmasta.

Strateginen tavoite 4: Tuotantoeläinten hyvinvointi lisääntyy ja lisää väliotsikko

Huomioita ja havaintoja

Kotieläintilojen yksikkökoko on merkittävästi kasvanut, ja kasvu tulee jatkumaan. Suomessa ei ole lainkaan muualla maailmalla ja Euroopassakin olemassa olevia megayksiköitä. ”Tehotuotanto” maitotila on täten terminä meillä täysin epärelevantti. Strategiassa on tärkeää tuoda esiin, että Suomessa kaikki maitotilat ovat pieniä perheyriksii nyt ja tulevaisuudessa. Suomen maantiede ja tilusrakenne eivät mahdollista määräänsä isompien tuotantoyksikköjen syntymistä.

Suomessa on lähtökohtaisesti korkea taso eläinten hyvinvoinnissa ja terveydessä ja se on aina ollut toimintamme ytimessä. Uusissa, nykyaikaisissa suuremmissa lypsykarja navetoissa eläinten hyvinvointi on merkittävästi parempaa kuin vanhoissa navetoissa. Navettojen suunnittelu lähtee tänä päivänä pitkälti eläinten hyvinvoinnin näkökulmasta. Niissä huomioidaan mm. ilmanvaihto, tila- ja materiaaliratkaisut, valo, luontaiset käyttäytymistarpeet ja ainakin valmius laiduntamiseen tai ulkojaloitteluun. Tuotannon kannattavuuden tulee olla riittävää ja tulevaisuuden näkymät hyvät, jotta eläinten hyvinvoinnin kannalta positiivinen rakennekehitys ja investoinnit ovat mahdollisia.

Maitoala tekee jatkuvasti tutkimusta ja työtä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin parantamiseksi sekä lajinmukaisen käyttäytymisen mahdollistamiseksi parhaalla mahdollisella tavalla. Hyvinvoinnin tutkimukseen ja koulutukseen tarvitaan riittävästi resursseja. Esimerkiksi vasikoiden vierihoitoon ja isojen karjojen laidunnukseen etsitään ratkaisuja, jotka ovat tulevaisuudessa mahdollisia laajemmassa mittakaavassa.

Strateginen tavoite 5: Reilu datatalous luo arvoa ruokajärjestelmään

Huomioita ja havaintoja

-

Luku 3.2: Huoltovarmuus

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.2: Huoltovarmuus

Kotieläintuotanto on erittäin oleellinen perusta Suomen huoltovarmuudelle. Maidon- ja naudanlihantuotanto on kriisitilanteessa mahdollista pelkästään kotimaisilla rehuilla (nurmi ja vilja), ja näin olemassa olevat tuotantopanokset ja tiloilla olevat eläimet muodostavat eräänlaisen ”kriisivaraston”, minkä avulla voidaan elintarvikehuoltoa turvata lyhyiden ja keskipitkien kriisien ajan.

Karjanlanta on tärkeä maan kasvukunnon ylläpitäjä ja lannoite. Kriisiaikana sen merkitys kasvaisi edelleen, jos tuontilannoitteita ei saada käyttöön. Satotaso ja peltojen viljavuutta voidaan ylläpitää kierrättämällä maidontuotannosta syntyviä ravinteita. Karjanlannasta saatava biokaasu mahdollistaa hajautetun energian- ja polttoaineen tuotannon, joka on kriisitilanteessa erittäin tärkeää. Tämä vähentää myös riippuvuutta fossiilisista tuontipolttoaineista.

Nautakarjatalous on mahdollista myös Itä-Suomessa ja Lapissa ja sillä on tärkeä merkitys koko maan asuttuna pitämiseen ja sitä kautta turvallisuuteen ja huoltovarmuuteen. Esimerkiksi erikoiskasvintuotanto onnistuu vain pienellä alueella Suomessa.

Strateginen tavoite 1: Riskienhallinta vahvistuu ruokajärjestelmässä

Huomioita ja havaintoja

Näköpiirissä olevassa tulevaisuudessa on erilaisten riskien mahdollisuus aiempaa suurempi. Maitotilojen nopea väheneminen ja alueellinen keskittyminen heikentää resilienssiä paikallisille ja alueellisille riskeille. Kotimainen hajautettu energiantuotanto ja riittävät varmuusvarastot tulisi huomioida. Monimuotoiset tilat ovat osa riskinhallintaa, mutta lopulta kansan ruokkimiseen tarvittavat massat tulevat isoilta ammattimaisesti toimivilta tiloilta, joiden toiminnan edellytykset on turvattava.

Nurmi on viljelykasveista Suomessa varmin, jonka viljely onnistuu joka vuosi ja se pystytään jalostamaan maidoksi tai lihaksi. Nurmikasvit ovat myös turvepelloilla ilmastoviisas ratkaisu ja turvamaa tuottaa kuivanakin vuonna varmasti sadon. Pellohehtaareihin sidotut tuet pienentävät sään aiheuttamien sadonmenetysten riskiä ja varmistavat toiminnan jatkuvuutta ja pysyvyyttä heikompinkin satovuosina.

Strateginen tavoite 2: Ruuantuotannon jatkuvuus turvataan

Huomioita ja havaintoja

Ruoantuotannon jatkuvuuden varmistaminen edellyttää riittävää alkutuotannon tulotasoa. Reilu tuottojen jako arvoketjun eri vaiheissa tulisi saada varmistettua. Lisäksi alueellinen tuotannon kehitys tulisi saada nykyistä tasapainoisemmaksi. Investointeja on pystyttävä tekemään myös tulevaisuudessa, jotta yritykset voivat kehittyä ja vastata tulevaisuuden haasteisiin. Elinvoimaisille kannattaville yrityksille löytyy yleensä jatkaja. Tarvitaan kuitenkin esimerkiksi rahoitusinstrumentteja, joiden avulla on mahdollista ostaa iso maatilayritys joko perheen sisältä tai ulkopuolisena henkilönä. Myös erilaiset tukielementit ovat elintärkeitä. Taloudellisen kannattavuuden paranemiseen tarvitaan selkeä toimenpideohjelma. Ongelma on jatkunut pitkään ja sitä ei ole pystytty ratkaisemaan.

Nautakarjatalouden imago tulee olla sellainen, että se innostaa nuoria hakeutumaan alalle. Uutisointi ja yleinen keskustelu pitää olla reilua ja kohdella eri aloja tasapuolisesti. Koulutuksen pitää olla riittävän tasokasta ja houkuttelevaa. Tarvitaan niin tutkimus-, kuin alan koulutuksen resurssien turvaamista.

Strateginen tavoite 3: Tuotantopanosten omavaraisuusaste nousee

Huomioita ja havaintoja

Kotimaista valkuaisrehutuotantoa tulisi edistää kaikin keinoin, kuten esimerkiksi öljykasvien viljelyolosuhteiden ja tukien parantamisella. Lisäksi lannoitetyypen valmistaminen, pitäisi uudelleen käynnistää Suomessa.

Elintarviketeollisuuden sivuvirrat pitää saada entistä paremmin ja tehokkaammin hyötykäyttöön joko kotieläinten rehuiksi tai biokaasuksi. Näiden merkitys ja käyttö tulisi jatkossa korostua. Lisäksi nurmirehussa on paljon hyödyntämätöntä potentiaalia ja sen viljelyä ja käyttöä rehuna tulee edelleen kehittää ja tutkia niin, että saamme kaiken potentiaalin käyttöön ja sitä kautta vähentämään riippuvuutta tuontivalkuaisesta.

Luku 3.3: Luonnon kantokyky

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.3. luonnon kantokyky

-

Strateginen tavoite 1: Ruokaketjun ilmastovaikutukset vähentyvät

Huomioita ja havaintoja

Nurmi on tehokas hiilen sitoja ja erityisesti turvepelloilla. Nurmi tulisi saada viljelykiertoon mukaan myös kasvitiloille ja alueille, jossa viljely painottuu viljan ja erikoisrehujen tuotantoon.

Meijereillä on kunnianhimoiset tavoitteet hiilineutraalisuudesta ja se on maidontuotannossa mahdollista saavuttaa nurmen hiilensidonnan, biokaasutuksen sekä erilaisten viljely- ja ruokintamenetelmien kautta. Myös lehmien rehunhyväksikäyttöä jalostetaan. Hiili ja myös metaani kiertää nautatilalla, ja päästöt ilmakehään on mahdollista saada nollassa. On tärkeää, että näitä toimenpiteitä tuetaan ja kannustetaan jalostavan teollisuuden mutta myös tukipolitiikan keinoin.

Maidontuotannon metaanipäästöt ovat vähentyneet viimeisen kuudenkymmen vuoden aikana 56 % (<https://journal.fi/afs/article/view/113752>)

Strateginen tavoite 2: Luonnon monimuotoisuus lisääntyy ja luonnontila paranee

Huomioita ja havaintoja

On tärkeää, että Suomeen ei saa tuoda tuotteita, jotka aiheuttavat luontokatoa. Monimuotoisuuden mittaamista, indikaattoreita ja niiden seurantaa pitää kehittää, jotta sitä voidaan oikeasti seurata ja parantaa. Mittaamiseen ja seurantaan tarvitaan konkreettinen työkalu sekä kannustin.

Laiduntamisen edellytyksiä pitää helpottaa ja tukea ja kannustaa yrittäjiä siihen. Laidunnus vaatii paljon tilusrakenteelta sekä erilaista osaamista, investointeja ja työtä.

Karjanlanta parantaa maan kasvukuntoa ja maaperän eliöstöä ja mikrobistoa ja varmistaa näin paremman sadontuoton. On tärkeää, että karjanlantaa on käytettävissä mahdollisimman laajasti koko maassa ja viljanviljelijöiden ja nautakarjatilojen yhteistyötä tulisi edistää (karjanlannan hyödyntäminen ja viljelykierto).

Nautojen laidunnus lisää tutkitusti luonnon monimuotoisuutta ja on tärkeää, että laidunnukseen on saatavissa riittävästi kannustimia ja laidunnusvalmius ja mahdollisuus otetaan huomioon uusia navetoita rakennettaessa.

Strateginen tavoite 3: Ravinnepäästöt vähentyvät ja peltojen vesitalous paranee

Huomioita ja havaintoja

Nurmen viljelyllä on iso merkitys ravinteiden pidättäjänä kaikilla pelloilla, ja erityisesti turvemaidella. On tärkeää, että nurmea on viljelykierrossa myös Etelä- ja Varsinais-Suomessa, jolloin talvikauden aikainen kasvipeitteisyys toteutuu ja valumat Itämereen vähenisivät.

Luku 3.4: Ruokakulttuuri ja hyvinvointi

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.4. Ruokakulttuuri ja hyvinvointi

Suomalainen ruokakulttuuri on muovautunut ja sopeutunut pohjoisen olosuhteisiin. On käytetty niitä raaka-aineita, joita täällä on kotoperäisesti viljelty ja kasvatettu ja ympäri vuoden saatavilla. On tärkeää, että jokaiselle annetaan ruokarauha ja mahdollisuus valita oma ruokavalionsa.

Pitää huomioida, että suolan ja kovien rasvojen käyttöä ei yhdistetä pelkästään liha- ja maitotuotteisiin. Myös pitkälle prosessoidut kasviseinekset voivat myös sisältää kovetettua rasvaa sekä paljon suolaa. On hyvä, että niiden määrään kiinnitetään huomiota.

Strateginen tavoite 1: Kotimaisten elintarvikkeiden käyttö lisääntyy ja ymmärrys ruokajärjestelmästä vahvistuu

Huomioita ja havaintoja

Koemme erittäin tärkeänä, että suomalaisilla lisääntyy oikea tieto ruokajärjestelmän kokonaisuudesta ja riippuvuussuhteista sekä ylipäänsä ruuan tuotantovasta ja suomalaisen tuotannon erityispiirteistä verrattuna globaaliin tuotantoon. Esimerkiksi maitokilon hiilijalanjälki on suomalaisilla tiloilla noin puolet globaalista keskiarvosta. Opetusta ruokajärjestelmästä pitää lisätä, mutta opetushenkilöstön ja oppimateriaalien pitää sisältää puolueetonta, oikeaa ja realistista tietoa sekä faktaa niin Suomalaisesta kuin globaalista ruuantuotannosta.

Toivomme, että strategiaan tulee konkreettisia toimenpiteitä, joilla varmistetaan kotimaisten raaka-aineiden käyttöosuuksien kasvu myös ravintolasektorilla.

Strateginen tavoite 2: Mahdollisuus terveelliseen ruokaan lisääntyy

Huomioita ja havainnot

On hyvä, että kasvien osuutta ravitsemuksessa pyritään lisäämään ja niiden terveyshyötyjä tuodaan vahvasti esiin. Samaan aikaan tulee huomioida myös esimerkiksi maitoproteiinin erinomaisuus ja terveellisyys ihmisten ravitsemuksessa. Tarvitaan monipuolista tietoa ja tutkimusta ravitsemuksesta ja ruuan terveellisyydestä, kuten pitkälle prosessoitujen kasvistuotteiden vaikutuksista terveyteen. Valmisruokien käyttö tulee edelleen lisääntymään ja niiden terveysvaikutukset on tärkeitä tunnistaa. Kuntien, hyvinvointialueiden, järjestöjen ja yksityissektorin pitäisi huomioida kotimaisuus ja kestävyys ravitsemusterveyden rinnalla. Tarvitaan enemmän tietoa suomalaisen ruuantuotannon kestävydestä, raaka-aineiden terveellisyydestä, puhtaudesta ja ympäristövaikutuksesta.

Strateginen tavoite 3: Ruoka on osa rikasta ja elävää ruokakulttuuria

Huomioita ja havainnot

-

Strateginen tavoite 4: Yhteisöllisyys ruuan ympärillä kasvaa ja vahvistaa hyvinvointia

Huomioita ja havainnot

Kouluruokailusta on pidettävä kiinni ja sitä on muutettava sellaiseksi, että myös erityisesti yläkoululaiset nuoret haluavat edelleen osallistua kouluruokailuun. Hälyttäviä tutkimustuloksia kouluruokailun hiipumisesta on jo olemassa. Tulokset pitäisi perata ja muuttaa ruokailua niin, että saamme tämän huikean perinteen ja mahdollisuuden säilymään myös tulevaisuudessa. Lapsilla tulisi olla oikeus valita, mitä ruokaa syövät ja tarjota heille ruokaa, mikä oikeasti maistuu, mutta on samalla terveellistä. Strategiassa tulisi huomioida kouluruokailun jatkumisen edellytykset. Myös vanhuksilla tulisi olla oikeus nauttia ruuasta ja valita oma ruokavalionsa.

Luku 4: Kehitettävät valmiudet

Huomioita ja havainnot lukuun 4 Kehitettävät valmiudet

Nämä esiin nostetut kehitettävät valmiudet ovat erittäin oleellisia strategian onnistumisen kannalta. Niiden kehittämiseksi pitää luoda selkeät toimenpiteet ja mallit sekä resurssit.

Tutkimustulosten käytäntöönvienti ja toisaalta tutkimustarpeiden kulku kentältä maatalousyrityksistä tutkimuksen suuntaan on oleellista. Vuoropuhelun pitää olla luontevaa ja jatkuvaa. Nyt olemme liikaa siiloissa ja viesti ei kulje.

Suomessa pitää kehittää erityisesti brändäys- ja markkinointiosaamista, jotta saamme vientiä kasvatettua. Meillä on huipputuotteita, mutta emme osaa sitä kertoa riittävästi.

Investointien esteiden poistaminen on yksi tärkeimmistä maatalojen kehittämisen mahdollistajista. On löydettävä rahoitusmalleja ja -instrumentteja, joilla isommatkin menestyvät tilat voivat vaihtaa omistajaa tai kasvaa edelleen. Jotta maitoa riittää tulevaisuudessa, pitää myös pienten tilojen voida edelleen kehittyä ja kasvaa. Nyt niillä on haasteena vakuusarvojen riittämättömyys. Eläinten ja ihmisten hyvinvointi kasvaa, kun investoidaan parempiin olosuhteisiin.

Muuta kommentoitavaa

Muita huomioita strategiasta.

Maitoyrittäjät ry on todella iloinen, että Suomen ruokaketjun yhteinen strategia on valmistumassa. On tärkeää, että koko ketjulla on yhteinen tahtotila ja suunta, minne tähtäämme yhdessä. Erityisesti ilahduttaa se, että selkeästi ollaan ylpeitä omista tuotteista ja nähdään koko ruoka-alan kasvu mahdollisuutena.

Strategian toteuttamiseen tullaan tarvitsemaan paljon konkreettisia tekoja ja resursseja, joita nyt toivotaan löytyvän tähän työhön. Strategian pitää päivittyä ja muuttua ajassa, mutta toisaalta sen pitäisi olla riittävän pitkäkestoinen ja riippumaton vaalikausien myötä muuttuvasta politiikasta. Strategian jalkautus tulisi tehdä tuotantosuuntakohtaisesti, ja huolehtia, että ketjun kaikki osat, myös alkutuotanto, tietää, mikä on yhteinen tahtotila ja mitä tuotteita halutaan tuotettavan, missä ja millaisissa yksiköissä. Lisäksi tarvitaan ketjun osapuolten tiiviimpää yhteistyötä ja keskustelua esimerkiksi siitä, millaisia tuotteita ja missä muodossa ravintoloiden tai koulujen keittiöt tarvitsevat ruuan raaka-aineita. Tämä on yksi keino kotimaisten raaka-aineiden osuuden kasvattamiseksi.

Strategiassa on huomioitava riittävästi kasvintuotannon ja kotieläintuotannon kokonaisuus ja riippuvuussuhteet ja siitä tarvitaan enemmän tietoa kuluttajille saakka. Nyt on huomattavissa, että yleisesti ymmärrys esimerkiksi hiilen kierrosta, maaperän elinvoimaisuuden ylläpidosta, ravinteiden pidätyksestä tai monimuotoisuuteen vaikuttavista seikoista on vajavaista. Suomen ruokastrategiassa pitäisi olla Suomen erityispiirteet keskiössä, vaikka olemme osa EU:n ja globaalia ruokajärjestelmää. Omat vahvuudet, erityispiirteet ja heikkoudetkin tulee tunnustaa ja vahvistaa vahvuuksia sekä kehittää heikkouksia.

Mero Henna
Maitoyrittäjät ry